

УДК 377.36:61]:614.253.5

Анатолій Саблук, здобувач
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

**МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ
СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ**

У статті обґрунтовано модель професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу. Застосовано метод моделювання. Встановлено, що модель складається із методологічно-цільового (мета, підходи, принципи), змістово-процесуального (зміст, форми, методи, технології, етапи), оцінно-результативного (критерії, рівні, результат) блоків. Розкрито, що ефективність моделі визначається реалізацією педагогічних умов (від мети до її результату).

Ключові слова: модель, професійне зростання, майбутні молодші спеціалісти, сестринська справа, освітнє середовище, медичний коледж, блоки моделі.

Лит. 11.

Анатолій Саблук, соискатель
Уманского государственного педагогического университета имени Павла Тичины

**МОДЕЛЬ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО РОСТА БУДУЩИХ МЛАДШИХ
СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОГО ДЕЛА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДІ
МЕДИЦИНСЬКОГО КОЛЕДЖА**

В статті обґрунтовано модель професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринського дела в освітньому середовищі медичного коледжу. Застосовано метод моделювання. Встановлено, що модель складається із методологічно-цільового (цель, подходы, принципы), содержательно-процесуального (содержание, формы, методы, технологии, этапы), оценочно-результативного (критерии, уровни, результат) блоков. Раскрыто, что эффективность модели определяется реализацией педагогических условий (от цели к ее результату).

Ключевые слова: модель, профессиональный рост, будущие младшие специалисты, сестринское дело, образовательная среда, медицинский колледж, блоки модели.

Anatoliy Sabluk, Applicant
Uman Pavlo Tychna State Pedagogical University

**MODEL OF PROFESSIONAL GROWTH OF FUTURE YOUTH SPECIALISTS OF THE
NURSE'S CASE IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF MEDICAL COLLEGE**

The article attempts to construct a model of professional growth of future junior nursing specialists in the educational environment of a medical college. The method of modeling is applied, because it involves the construction of a system, adequately reflects the subject of research and functions similarly to the investigated process. It was established that the model of professional growth of future junior nursing specialists in the educational environment of a medical college consists of the methodological-target, content-procedural, evaluative-effective blocks.

The methodologically target includes: the purpose (ensuring the effectiveness of the professional growth of future junior nursing specialists in the educational environment of the medical college), the approaches (systemic, personality-activity, axiological, competence, environmental), the principles (systematic and consistent, continuity, problem, optimal combination of forms of work and methods of educational process), the content-procedural includes: a content (should be adequate to the objectives of vocational education and specific professional activities), forms (trainings, conferences, creative tasks, competitions, scientific projects), methods (research, associative method, video method, case study, business and role play, creation of clinical situations), technologies (project, information and communication), stages (formation, growth, realization), the evaluative and productive – criteria (motivational-value, intellectual-cognitive, operational-activity), a level of readiness of future junior nursing specialists for professional activity (high, medium, low) and the corresponding result (the positive dynamics of readiness of future junior nursing specialists for professional activity).

It is disclosed that the efficiency of the functioning of the developed model is determined by the

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

implementation of a set of pedagogical conditions at all stages of education and training (from the goal to its result).

Keywords: *a model, the professional growth, a future junior specialists, nursing, an educational environment, a medical college, the model blocks.*

Постановка проблеми. Потреба в безперервному вдосконаленні системи підготовки кваліфікованих кадрів з усією гостротою ставить питання цілісного становлення особистості в професії, зокрема медичної сестри, встановлення форм, за яких воно відбувається. Без вирішення цих завдань неможливе якісне навчання та прогнозування подальшої успішності професійної діяльності.

Аналіз основних досліджень. Аналіз досліджень в галузі професійної підготовки студентів медичного коледжу (А. Артюхіна [1], Е. Бобер [2], С. Васильєва [3], О. Лямова [4], А. Моршині [7], К. Соцький [8], С. Стацук [9], І. Сурсаєва [10], З. Шарлович [11]) показує, що методика забезпечення їх професійного зростання часто залишається поза увагою організаторів освітнього процесу.

Ми припустили, що освітній процес можна змінити, переконструювати, побудувавши модель професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу. Побудова її ґрунтується на використанні методу моделювання, який є одним з важливих етапів педагогічного дослідження, оскільки передбачає побудову системи, адекватно відображає предмет дослідження і функціонує аналогічно досліджуваного процесу [1; 3; 4; 5; 7; 10; 11].

Метою статті є обґрунтування моделі професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу та її структурних елементів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми підготовки майбутніх медичних працівників, а також вивчення освітнього середовища медичного коледжу дозволили нам створити модель професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу.

Перший блок моделі – *методологічно-цільовий*, який включає мету, методологічні підходи та принципи. Мета, на думку О. Лямової, традиційно розглядається як ідеальний передбачений образ і результат діяльності, на досягнення якого спрямовані дії суб'єктів педагогічного процесу [4, 69].

Метою впровадження в освітній процес медичного коледжу моделі професійного

зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи є здійснення безперервного і поступального процесу освіти і навчання спеціалістів сестринської справи, що забезпечує розвиток творчих здібностей середніх медичних працівників, сприяння формуванню і підвищенню рівня їх готовності до професійної діяльності, підвищення ефективності лікувально-діагностичної та профілактичної роботи в установах охорони здоров'я.

Отже, метою проектованої моделі є забезпечення ефективності процесу професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу.

Проблема професійного зростання фахівця медичної сфери вирішується нами з позиції системного, особистісно-діяльнісного, аксіологічного, компетентнісного та середовищного підходів. Системний підхід (С. Васильєва, К. Соцький, С. Стацук, К. Ягнов) дозволяє гармонійно поєднувати зв'язки між усіма елементами системи, створюючи тим самим цілісну картину сучасного компетентного спеціаліста.

Специфіка системного підходу полягає в тому, що метою дослідження є вивчення закономірностей і механізмів утворення складного об'єкта з певних складових. Особлива увага звертається на різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи, на процес (процедуру) об'єднання основних понять у єдину теоретичну картину, що дає змогу виявити сутність цілісності системи [8, 142].

Системний підхід забезпечує взаємодію всіх структурних і функціональних компонентів системи: цілей, змісту, методів, засобів професійно-особистісного самовизначення, діяльності викладачів і студентів, спрямованих на використання одержуваних на різних етапах у навчальній та майбутній професійній діяльності [9, 55].

Сукупність цих елементів функціонує і розвивається як цілісна єдність. З поняттям системи пов'язані різні сторони складного цілісного об'єкта: його склад, будова, способи функціонування його елементів, спрямованість розвитку системи в цілому.

Особистісно діяльнісний підхід (В. Беліков, К. Бобер, Л. Виготский, А. Леонтьєв, О. Лямова, В. Миколишина, А. Моршині, С. Рубінштейн, К. Соцький, С. Стацук, З. Шарлович) лежить в

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

основі сучасних досліджень професійного зростання особистості. Особистісно-діяльнісний підхід передбачає, що в центрі навчання знаходиться студент мотиви, цілі, його неповторний психологічний склад.

Розкриваючи особистісно-діяльнісний підхід як єдність його особистісного і діяльнісного компонентів, відзначимо, що перший співвідноситься з особистісним або *особистісно зорієнтованим підходом*.

“Особистісний” компонент цього підходу означає, що все навчання має будуватися з урахуванням минулого досвіду студента, його особистісних особливостей у суб’єктно-суб’єктній взаємодії [7, 74].

У справі професійного зростання студентів медколеджу особистісно зорієнтований підхід передбачає: визнання студента головною дійовою особою, активним суб’єктом всього освітнього процесу, розгляд майбутньої медсестри як особистості, як суб’єкта власного розвитку і морального становлення, що самостійно і відповідально визначає свою позицію в сфері соціальних відносин; повагу до унікальності кожного студента, визнання його прав і свобод; орієнтацію на гуманне, толерантне, уважне ставлення до майбутньої медсестри; побудову суб’єктно-суб’єктних взаємин між педагогом і студентом на основі співпраці, спільної творчості і взаємної відповідальності; створення умов для їх взаємодії; розвиток і саморозвиток особистісних якостей медсестри на основі загальнолюдських цінностей [4, 58].

Особистісний підхід спрямований на формування спеціаліста в першу чергу як морально-стійкої, здатної до самовдосконалення особистості із збереженням своєї індивідуальності, почуття власної гідності, самоповаги та поваги до оточуючих, здатного всього себе віддати для пацієнта [11, 104].

В якості другого компоненту особистісно-діяльнісного підходу виступає його діяльнісний складник. Хоча, природно, таке їх розмежування умовно і може бути проведено лише теоретично.

Категорія діяльності для нашого дослідження є однією з основних. В її контексті студент розглядається як суб’єкт навчальної діяльності, а саме професійне зростання як процес, що відбувається одночасно з навчальною діяльністю.

Отже, *особистісно-діяльнісний підхід* передбачає спрямованість всіх педагогічних заходів на організацію інтенсивної діяльності студентів медичного коледжу, оскільки тільки через власну діяльність він привласнює професійні ціннісні орієнтації, формує і вдосконалює особисті та професійні якості.

Для вирішення проблеми становлення професійних ціннісних орієнтацій студентів медичного коледжу необхідний *аксіологічний підхід* (О. Бастракова, К. Бобер, М. Боришевський, Є. Лапочкін, О. Лямова, К. Соцький, К. Ягнов).

Аксіологічний підхід дозволяє включити в освітній процес такі феномени як, цінності, мотиви, переживання, ідеали, особистісні смисли, що сприяють соціальній, професійній та особистісній ідентифікації людини [2, 43].

Аксіологічний підхід до професійного зростання майбутніх медсестер націлений на пошук, твердження, пропаганду загальнолюдських та професійних цінностей, їх освоєння й інтеріоризацію. Результат професійного зростання на аксіологічному рівні проявляється в усвідомленні особистісних та професійних цінностей, мотивів соціальної поведінки і ціннісного ставлення студентів до оточуючих людей.

Професійне зростання майбутніх молодших медичних спеціалістів має здійснюватися на засадах *компетентнісного підходу* (С. Гончаренко, Е. Зеєр, В. Левина, О. Маркович, І. Радзівська, К. Соцький, І. Сурсаєва, З. Шарлович). Перехід до компетентнісного підходу означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі; зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях.

Формування компетентного медичного працівника можливе лише за умови його безперервного професійного самовдосконалення. З іншого боку, самовдосконалення забезпечує підвищення рівня професійної компетентності фахівця [8, 143].

Провідні ідеї компетентнісного підходу в професійному становленні майбутньої медсестри орієнтовані на діяльнісний характер саморозвитку, спрямованого на досягнення практичних результатів у професійній діяльності як здатності діяти в різних проблемних ситуаціях.

Методологія застосування *середовищного підходу* (О. Артюхіна, О. Ісаєва, В. Козирев, Є. Лапочкін, Т. Лошакова, В. Миколишина, В. Панов, В. Ясвін) в педагогічній практиці медичного коледжу обґрунтовується як поєднання двох взаємопов’язаних компонентів: макrorівня (проекування і побудова на основі розробленого конструкту освітнього середовища розвивального типу і микrorівня (реконструкція середовища в педагогічному сенсі з одного боку, проектування ситуації особистісного розвитку, з

огляду на життєві події студента, з іншого вміня студента виявляти в середовищних відносинах імпульси власного розвитку).

Методологічна функція середовищного підходу, на думку О. Артюхіної, полягає в його призначенні як інструменту дослідження і використання в педагогічних цілях таких факторів розвитку особистості, які виходять за рамки можливостей їх навмисного конструювання та управління ними [1, 121].

Середовищний підхід відкриває широкі перспективи для збагачення педагогічної теорії знаннями з інших наукових дисциплін, розширюючи тим можливість впливу педагогічної теорії на освітню практику, що особливо актуально для вищої, в тому числі медичної школи.

Розроблена нами модель професійного зростання майбутнього фахівця сестринської справи може бути реалізована на практиці при застосуванні педагогічних принципів: систематичності і послідовності, наступності, проблемності, професійної спрямованості, цілісності освітнього процесу, оптимального поєднання форм роботи та методів освітнього процесу.

Виявлені основні принципи організації освітнього процесу вказують на необхідність виділення в моделі таких компонентів, як: суб'єкти освітнього процесу (студенти і викладацький корпус), взаємодія яких здійснюється в рамках педагогічної системи освітньої діяльності, яка включає зміст підготовки фахівців, дидактичні процеси, форми організації навчання, позааудиторну роботу в контакт з соціальними партнерами.

При визначенні *змістово-процесуального блоку* моделі ми виходили з необхідності врахування вихідних установок: 1) соціально-економічних вимог; 2) соціокультурних професійних вимог; 3) освітніх орієнтирів.

Змістовний компонент моделі має бути адекватним цілям професійної освіти і конкретної професійної діяльності і, разом з тим, враховувати потреби студентів у професійному та особистісному саморозвитку. Зміна професійних завдань, які повинна вирішувати медична сестра, потребує набуття нових знань і умінь, що сприяє зростанню її професійної конкурентоспроможності, професійної мобільності тощо.

Отже, зміст освіти – це мета, яку має реалізувати навчальний заклад щодо кожного майбутнього фахівця.

Процесуальний блок моделі включає форми, методи і технології педагогічного процесу,

спрямованого на професійне зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи.

Оновлення змісту освіти вимагає поєднання традиційних та інноваційних форм і методів освітньої діяльності. До традиційних форм освітньої діяльності відносимо: лекцію, семінар, колоквиум, лабораторно-практичні роботи, практичні заняття, всі види практики, самостійну роботу, групове навчання, бригадні заняття малими групами, навчально-дослідну роботу студентів; до інноваційних – тренінги, науково-практичну конференцію, творчі завдання, конкурси, інтелектуальний марафон, олімпіади, факультативи, гуртки, екскурсії, наукові проекти, змагання, ток шоу, інформаційний дайджест, волонтерську роботу.

Серед методів освітнього процесу, які забезпечують професійне зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу виділяємо: метод проблемного викладу, дискусію, дослідницький метод, відео метод, метод проєктів, інтелектуальний аукціон, методи “гортаючи словник”, “в одній зв’язці”, “людина поруч”, “соціодрама”, “проблеми і аргументи”, етичну сесію, асоціативний метод, мозковий штурм, кейс – стаді, ділові і рольові ігри, створення клінічних ситуацій, ситуаційну задачу, портфоліо.

Процес професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи передбачає проходження трьох етапів: становлення, зростання, реалізації.

На *першому етапі, становлення* (перший курс) проводиться підготовча робота для подальшої діяльності у напрямі формування досліджуваної якості: діагностика вихідних рівнів сформованості критеріїв готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців, уточнюються основні напрями та особливості роботи, орієнтованої на професійне зростання майбутньої медичної сестри з урахуванням отриманих даних. На цьому етапі приділяється увага формуванню мотиваційно-ціннісного та інтелектуально-когнітивного критерію.

Метою *другого етапу, зростання* (другий-третій курс) є формування професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей студентів. Належна увага приділялася трансформації ціннісних орієнтацій студентів у їх ціннісно-орієнтовані особистісні якості. На цьому етапі проводилася робота з формування всіх критеріїв професійного зростання студентів.

На *третьому етапі, реалізації* (четвертий курс) студенти удосконалювали й поглиблювали свої знання, уміння та навички, набуваючи

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

практичного досвіду їх застосування. Це відбувалося під час проходження практик. На цьому етапі визначається досягнутий рівень готовності до професійної діяльності майбутнього фахівця сестринської справи, проводиться оцінка ефективності проведеної роботи, робляться висновки про необхідність її корекції, що враховано в подібній роботі з подальшим набором студентів. На третьому етапі у студентів медичного коледжу вже сформовані мотиваційно-ціннісний та інтелектуально-когнітивний критерії, формується операційно-діяльнісний.

Кожен етап освітнього процесу передбачає свої цілі і завдання. Реалізація етапів освітнього процесу виводить студентів на якісно новий рівень готовності до професійної діяльності.

У процесі реалізації моделі застосовувалися такі технології: технологія вибору вихідних позицій в професійному зростанні, технологія дослідницького підходу в професійному зростанні, прогностичні технології в професійному зростанні, ІКТ.

Завершальним у моделі є оцінно-результативний блок, який включає критерії (мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-когнітивний, операційно-діяльнісний) та рівні готовності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи до професійної діяльності. Важливою складовою цього блоку є результат – позитивна динаміка готовності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи до професійної діяльності.

Ефективність функціонування розробленої моделі визначається реалізацією сукупності педагогічних умов на всіх етапах освіти і навчання (від мети до її результату): стимулювання у майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності через самостійну позааудиторну роботу; використання можливостей освітнього середовища медколеджу (зміст, форми, методи, технології) для отримання і застосування на практиці здобутих спеціальних знань, професійних умінь і навичок; залучення студентів до практичної професійної діяльності під час проходження практик для накопичення та передачі професійного досвіду.

Висновки. Отже, модель професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу складається із методологічно-цільового, змістово-процесуального, оцінно-результативного блоків. Методологічно-цільовий включає: мету, підходи, принципи, змістово-процесуальний охоплює: зміст, форми, методи,

технології, етапи, оцінно-результативний блок включає критерії, рівні готовності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи до професійної діяльності та відповідний результат.

Модель професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу передбачає здійснення поетапного освітнього процесу з урахуванням критеріїв, показників і рівнів готовності студентів до професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо розробці педагогічних умов, які забезпечать реалізацію моделі професійного зростання майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в освітньому середовищі медичного коледжу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюхина А. И. *Образовательная среда высшего учебного заведения как педагогический феномен (на материале проектирования образовательной среды медицинского университета): дисс. ... д-ра пед. наук.: 13.00.08 / Артюхина Александра Ивановна – Волгоград, 2007. – 389 с.*

2. Бобер Е. А. *Становление профессиональных ценностных ориентаций студентов медицинского колледжа в образовательном процессе: дисс. ... канд. пед. наук.: 13.00.08 / Бобер Екатерина Александровна – Омск, 2014. – 227 с.*

3. Васильева С. Г. *Организационно-педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих медицинских сестер: дисс. ... канд. пед. наук.: 13.00.01 / Васильева Светлана Герасимовна – Якутск, 2005. – 190 с.*

4. Лямова О. О. *Воспитание гуманного отношения к человеку в профессиональной подготовке врача: дисс. ... канд. пед. наук.: 13.00.08 / Лямова Оксана Олеговна – Ярославль, 2014. – 200 с.*

5. Миколишина В. И. *Проектирование культуросообразного образовательного пространства как среды личностно-профессионального становления учащихся (на примере средней профессиональной школы): дисс. ... канд. пед. наук.: 13.00.08 / Миколишина Валентина Ивановна – Ростов-на-Дону, 2004. – 211 с.*

6. Морева Н. А. *Педагогика среднего профессионального образования: учебник: в 2 т. – Москва: Академия, 2008. – Т. 1. – 432 с.*

7. Моршинин А. Р. *Формирование профессиональной устойчивости будущего специалиста сестринского дела: дисс. ... канд. пед. наук.: 13.00.08. /*

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Моршинин Андрей Русланович – Оренбург, 2009. – 270 с.

8. Соцький К. О. Формування готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійного самовдосконалення: дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04 / Соцький Кирило Олегович – Вінниця, 2016. – 314 с.

9. Стацук С. В. Професійне самоопределение студентів медичного коледжу (на прикладі спеціальності “Сестринське дело”): дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.08 / Стацук Светлана Валерьевна – Тольятти, 2000. – 284 с.

10. Сурсаєва І. С. Формування професійного мислення майбутніх фельдшерів у процесі фахової підготовки в медичних коледжах: дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04 / Сурсаєва Інна Станіславівна – Вінниця, 2016. – 298 с.

11. Шарлович З. П. Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04 / Шарлович Зоя Павлівна – Житомир, 2015. – 338 с.

REFERENCES

1. Artyukhina, A. I. (2007). *Obrazovatel'naya sreda vysshego uchebnogo zavedeniya kak pedagogicheskiy fenomen (na materiale proektirovaniya obrazovatel'noy sredy meditsinskogo universiteta)* [The educational environment of a higher educational institution as a pedagogical phenomenon (based on the design of the educational environment of a medical university)]. *Doctor's thesis*. Volgograd, 389 p. [in Russian].

2. Bober, Ye. A. (2004). *Stanovlenie professionalnykh tsennostnykh orientatsiy studentov meditsinskogo kolledzha v obrazovatel'nom protsesse* [Formation of professional value orientations of medical college students in the educational process]. *Candidate's thesis*. Omsk, 227 p. [in Russian].

3. Vasileva, S. G. (2005). *Organizatsionno-pedagogicheskie usloviya formirovaniya professional'noy kompetentnosti budushchikh meditsinskikh sester* [Organizational and pedagogical conditions for the formation of professional competence of future nurses]. *Candidate's thesis*. Yakutsk, 190 p. [in Russian].

4. Lyamova, O. O. (2014). *Vospitanie gumannogo otnosheniya k cheloveku v professional'noy podgotovke vracha* [Educating a humane attitude

towards a person in the professional training of a doctor]. *Candidate's thesis*. Diss.Yaroslavl, 200 p. [in Russian].

5. Mikolishina, V. I. (2004). *Proektirovanie kulturosoobraznogo obrazovatel'nogo prostranstva kak sredy lichnostno-professional'nogo stanovleniya uchashchikhsya (na primere sredney professional'noy shkoly)* [Designing a culturally appropriate educational space as a medium for personal and professional development of students (on the example of an average vocational school)]. *Candidate's thesis*. Rostov-on-Don, 211 p. [in Russian].

6. Moreva, H. A. (2008). *Pedagogika srednego professional'nogo obrazovaniya* [Pedagogy of secondary vocational education]. Moscow: Akademiya, vol. 1, 432 p. [in Russian].

7. Morshinin, A. R. (2009). *Formirovanie professional'noy ustoychivosti budushchego spetsialista sestrinskogo dela* [Formation of professional resilience of the future specialist in nursing]. *Candidate's thesis*. Orenburg, 270 p. [in Russian].

8. Sotskiy, K. O. (2016). *Formuvannya gotovnosti maybutnikh molodshikh medichnikh spetsialistiv do profesiynogo samovdoskonalennya* [Formation of readiness of future junior medical specialists for professional self-improvement]. *Candidate's thesis*. Vinnitsya, 314 p. [in Ukrainian].

9. Statsuk, S. V. (2000). *Professional'noe samoopredelenie studentov meditsinskogo kolledzha (na primere spetsialnosti “Sestrinskoe delo”)* [Professional self-determination of students of medical college (on an example of a specialty “Sister's business”)]. *Candidate's thesis*. Tolyatti, 284 p. [in Russian].

10. Sursaieva, I. S. (2016). *Formuvannya profesiinoho myslennia maibutnikh feldsheriv u protsesi fakhovoi pidhotovky v medychnykh koledzhakh* [Formation of professional thinking of future paramedics in the process of professional training in medical colleges]. *Candidate's thesis*. Vinnitsya, 298 p. [in Ukrainian].

11. Sharlovych, Z. P. (2015). *Formuvannya profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti medychnykh sester simeinoi medytsyny v protsesi fakhovoi pidhotovky* [Formation of professional-pedagogical competence of medical nurses of family medicine in the process of professional preparation]. *Candidate's thesis*. Zhitomir, 338 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.10.2017

